

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE
nr 34/1991-92 med anledning av
landskapsstyrelsens framställning till
landstinget med förslag till landskapslag
om åländsk hembygdsrätt.

Landstinget har den 7 september 1992 inbegärt lagutskottets yttrande över framställningen. Utskottet, som hört lantrådet Ragnar Erlandsson, lagberedningssekreteraren Olle Ekström och kanslinotarien Susanne Björkholm, får härmed anföra följande.

I lagförslaget ingår huvudsakligen bestämmelser som kompletterar den nya självstyrelselagens bestämmelser om hembygdsrättsinstitutet. I fråga om beviljande av åländsk hembygdsrätt på ansökan innehåller förslaget kriterier som anger hur det skall anses styrkt att en sökande fyller självstyrelselagens krav på tillfredsställande kunskaper i svenska. Vidare anger förslaget sådana särskilda skäl som kan beaktas för att bevilja hembygdsrätt på ansökan även om sökanden inte fyller kraven i fråga om bosättningsstid eller kunskaper i svenska. Landskapsstyrelsen föreslår att den som flyttat från Åland liksom hittills förlorar sin hembygdsrätt efter fem år.

Allmän motivering

I den nya självstyrelselagen ingår detaljerade bestämmelser om vilka som åtnjuter hembygdsrätt med stöd av lag, om hur hembygdsrätt förvärfvas på ansökan samt om förlust av hembygdsrätt. Självstyrelselagen anger vidare de rättigheter och skyldigheter som är förknippade med innehav av hembygdsrätt. Landskapsstyrelsen hänvisar likaså i lagförslagets 1 § till att förslaget innehåller närmare bestämmelser utöver de grundläggande bestämmelserna som ingår i självstyrelselagen. Utskottet föreslår därför att sådana bestämmelser som ingår i självstyrelselagen inte skall upprepas i hembygdsrättslagen och därför bör utgå.

I självstyrelselagens 7 § uppställs som krav för beviljande av hembygdsrätt på ansökan bl.a. att sökanden har tillfredsställande kunskaper i svenska. I lagförslaget ingår bestämmelser om under vilka förutsättningar självstyrelselagens krav skall anses uppfyllda och hur detta skall dokumenteras. Bl.a. föreslås ett särskilt examinationsförfarande. Utskottet föreslår att dessa detaljbestämmelser utgår ur lagen, dels därför att förslaget kan anses förutsätta en annan lagstiftningsordning, dels emedan bestämmelserna enligt utskottets bedömning inte är ändamålsenliga.

Enligt 69 § 1 mom. självstyrelselagen kan lagen inte ändras, förklaras eller upphävas på annat sätt än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget i den

lagstiftningsordning som särskilt är föreskriven. Enligt utskottets bedömning kan de i lagförslaget ingående detaljbestämmelserna anses innebära en sådan förklaring och därför inte vara möjliga att anta i landskapslag. Dessutom anser utskottet att ett särskilt examinationsförfarande inte erfordras utan att en sökandes språkkunskaper bör kunna bedömas utgående från uppgifter om skolgång och övrig utbildning, handläggande tjänstemäns kontakter med sökanden eller övrig utredning som sökanden framlägger på eget initiativ eller på begäran av landskapsstyrelsen. I framställningens motiveringar återger landskapsstyrelsen vad som i självstyrelselagens förarbeten anförs om språkraven.

Detaljmotivering

Ingressen. Utskottet har fogat en ingress till lagtexten och har härvid efter omröstning (3-2) konstaterat att lagförslaget skall antas i vanlig lagstiftningsordning. Minoriteten (ordföranden Sune Eriksson och ledamoten Gunnar Jansson) anför avvikande åsikt och anser att lagförslaget berör självstyrelsens konstitution och därför bör stiftas i den ordning 55 § 2 mom. landstingsordningen föreskriver.

2 §. De grundläggande kraven för förvärv av hembygdsrätt på ansökan ingår redan i självstyrelselagens 7 § 2 mom., varför utskottet föreslår att lagförslagets 2 § 1 mom. utgår.

Med hänvisning till vad som anförts i den allmänna motiveringen föreslår utskottet att också 2 mom. utgår. I stället skulle i 3 § 2 mom. införas en rätt för landskapsstyrelsen att inbegära utredning av sökandens kunskaper i svenska.

Enligt självstyrelselagens 7 § 3 mom. kan hembygdsrätt beviljas även den som bott i landskapet kortare tid än fem år eller som inte har tillfredsställande kunskaper i svenska. I så fall skall företes särskilda skäl "...enligt vad som stadgas i landskapslag." I förslagets 2 § 3 mom. anger landskapsstyrelsen tre omständigheter som kan betraktas som sådana särskilda skäl. Härutöver ingår en prövningsrätt för landskapsstyrelsen genom formuleringen "andra skäl som ... anses jämförliga...".

Enligt gällande bestämmelser åtnjuter ett barn automatiskt åländsk hembygdsrätt om endera föräldern innehar hembygdsrätt. I 6 § 2 punkten nya självstyrelselagen har intagits ett krav på att barnet dessutom skall vara bosatt i landskapet. Detta innebär att barn till föräldrar vilka är bosatta utanför landskapet och fortfarande innehar hembygdsrätt inte direkt med stöd av lag förvärvar hembygdsrätt. Utskottet anser dock att den omständigheten att en sökandes föräldrar eller någon av dem tidigare innehaft hembygdsrätt bör kunna betraktas som ett särskilt skäl för beviljande av hembygdsrätt.

Utskottet har därför efter omröstning (3-2) föreslagit en ny punkt av denna innebörd. Minoriteten (viceordföranden Sundback och ledamoten Isaksson) anför avvikande åsikt och anser att tillägget inte borde ha införts förrän frågan ytterligare beretts.

Hittills har en kvinna genom äktenskap förvärvat hembygdsrätt då hon gift sig med en man med hembygdsrätt. Denna bestämmelse har utgått i den nya självstyrelselagen med uttrycklig hänvisning till principen om jämställdhet mellan kvinnor och män. Med samma motiv anser utskottet att det inte bör betraktas som ett särskilt skäl för erhållande av åländsk hembygdsrätt att sökandens make eller maka redan innehar hembygdsrätt. Förslagets c) punkt föreslås därför utgå.

Enligt utskottets uppfattning bör de i självstyrelselagen avsedda "särskilda skälen" vara uttömmande uppräknade i landskapslagen om åländsk hembygdsrätt. Förslagets d) punkt föreslås därför utgå. De särskilda skälen för beviljande av hembygdsrätt skulle därför enbart basera sig på sökandens eller dennes familjs tidigare bosättning i landskapet.

3 §. För att uppnå en mera logisk ordningsföljd föreslår utskottet att 3 och 4 §§ byter plats.

På de grunder som framgår av allmänna motiveringen föreslår utskottet att bestämmelserna i framställningens 2 § 2 mom. angående kraven på kunskaper i svenska skall utgå. Enligt utskottets åsikt är det både nödvändigt och tillräckligt att i lagen inta en rätt för landskapsstyrelsen att inbegära utredning över att sökanden uppfyller självstyrelselagens krav på tillfredsställande kunskaper i svenska i de fall det inte redan direkt av handlingarna eller av förvaltningens kontakter med sökanden framgår att kraven måste anses uppfyllda. Utskottet har därför omformulerat förslagets 4 § 2 mom.

Utskottet anser vidare att landskapsstyrelsen bör ha möjlighet att begära utlåtande av också andra än kommunala myndigheter. Bl.a. torde det bli nödvändigt att i vissa fall inhämta polisens utlåtande.

4 §. Förslaget motsvarar framställningens 3 §. Eftersom det direkt av självstyrelselagens 8 § 1 mom. framgår att den som förlorar sitt finska medborgarskap även förlorar hembygdsrätten, föreslås 1 mom. utgå som obehövt.

6 §. Eftersom rätten att i visst fall erhålla hembygdsrätt enligt bestämmelserna i 1951 års självstyrelselag finns intagen i den nya självstyrelselagen och en hänvisning till bestämmelsen härom ingår i lagförslagets 1 § föreslår utskottet att 2 mom. utgå.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att Landstinget antar det i framställningen ingående lagförslaget i följande lydelse:

LANDSKAPSLAG
om åländsk hembygdsrätt

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag finns, utöver de grundläggande bestämmelserna i 6 - 12 §§ och 72 § självstyrelselagen för Åland (*uteslutn.*), nedan självstyrelselagen, närmare bestämmelser om förvärv och förlust av åländsk hembygdsrätt.

(2 mom. lika som i framställningen).

2 §

Särskilda skäl för beviljande av hembygdsrätt på ansökan

(1 och 2 mom. *uteslutes*).

Sökande som inte uppfyller de i 7 § 2 mom. 2 och 3 punkterna självstyrelselagen angivna *kraven* kan beviljas hembygdsrätt på grund av

- a) tidigare innehav av hembygdsrätt,
- b) att sökandens föräldrar eller en av dem har eller tidigare haft hembygdsrätt eller
- c) tidigare stadigvarande bosättning i landskapet som varat längre än fem år.

(*Uteslutning*).

3 §

Ansökan om hembygdsrätt

Till ansökan om åländsk hembygdsrätt skall fogas hemortsintyg samt ämbetsbevis som styrker att sökanden utan avbrott *haft* och alltjämt har sitt egentliga bo och hemvist i landskapet. Dessutom skall till sådan ansökan fogas ämbetsbevis för barn som tillsammans med *sökanden* kan förvärva hembygdsrätt samt utredning över vem eller vilka som är dess vårdnadshavare.

För att styrka att sökanden innehar i 7 § 2 mom. 3 punkten självstyrelselagen avsedda tillfredsställande kunskaper i svenska kan landskapsstyrelsen av sökanden

inbegära sådan utredning som anses nödvändig.

Landskapsstyrelsen kan vid behov inbegära annan utredning samt utlåtande av kommunal eller annan myndighet.

4 §

Förlust av hembygdsrätt

(1 mom. *uteslutes*)

(2 mom. lika som framställningens 3 § 2 mom.).

5 §

Hembygdsrättsintyg

(Lika som i framställningen).

6 §

Ikraftträdande

(1 mom. lika som i framställningen).

(*Uteslutning*).

(2 mom. lika som framställningens 3 mom.).

Mariehamn den 24 september 1992

På laguskottets vägnar:

Sune Eriksson
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Sune Eriksson, viceordföranden Sundback, ledamöterna Isaksson, Christer Jansson och Gunnar Jansson (delvis) samt ersättaren Roger Jansson (delvis).